

ASKERİ EĞİTİMİN ANA KAYNAĞI OLAN: DÜZEN, OTORİTE VE DİSİPLİNİN FELSEFİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

THE MAIN SOURCE OF MILITARY EDUCATION: A PHILOSOPHICAL EVALUATION OF ORDER, AUTHORITY AND DISCIPLINE

Songül YILMAZ DERİN

Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye, e-mail: songulyilmazderin@gmail.com

ORCID ID:0000-0002-2721-1989

Özet

Osmanlı Devleti'nde modernleşmesinin başlangıcı olan Askeri Eğitime ilişkin kaynaklarının felsefi olarak değerlendirilmesi dönemin askeri politikalarının anlamlandırılması açısından son derece önemlidir. Askeri Eğitim tarihinin Türk tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Tarihsel süreç içerisinde Türk Askeri sisteminin düzen anlayışı en küçük askeri biriminden en büyük ordulara kadar birbirine sımsıkı sarılmış, daimî bir disiplin atmosferinin hâkim olduğu bünyede bir araya gelen değişim ve yenilikler günümüzde de modernleşerek devam etmektedir. Disiplin ve otorite kavramlarının sonucu olarak oluşturulan askeri düzenin devamlılığı ise Türk devletlerinde siyasal ve askeri düzen ile sağlanmıştır. Asya geleneği ve İslam Fıtuhatı ile sentezlenmiş olan ve tarihteki 16 Türk devletinin katkıları ile şekillenmiş askeri eğitim mirası önce Osmanlı İmparatorluğu'na sonrasında ise Türkiye Cumhuriyeti'ne devredilmiştir. Disiplin ve otorite kavramları ile şekillenerek gelişen Osmanlı Devleti dünyanın süper gücü konumunda bir imparatorluk haline gelmiştir. Ancak ilerleyen dönemlerde Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'daki gelişmelerin gerisinde kalmış ve dolayısıyla askeri yenilgiler kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu çalışmada Osmanlı'da Askeri eğitim sisteminin Avrupa'dan geri kalmasının sebepleri değerlendirilmiş ve batıdaki Neo Aydınlanma ve Sanayi Devrimi ile başlayan Kant, Hegel, Peitizm, Pestalozzi gibi pek çok düşüncenin, temelleri esas alınarak ulusal eğitimin kuramları ve gelişmeleri takip edilerek döneme ilişkin oluşturulan felsefi metodoloji, ontolojik ve epistemolojik gelişimin etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca modernleşme diyalektiği, felsefi bir ölçekte ele alınmış olup sistematik bir felsefi kavrayışın düşünsel bir yöntem ile değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Askeri Eğitim Tarihi, Eğitim Felsefesi, Disiplin, Otorite ve Düzen.

Abstract

The philosophical evaluation of the sources of Military Education, which was the beginning of modernization in the Ottoman Empire, is extremely important in terms of making sense of the military policies of the period. It is known that the history of Turkish Military Education is as old as Turkish history. In the historical process, the understanding of order of the Turkish Military system has been tightly intertwined from the smallest military unit to the largest armies, and the changes and innovations that have come together in the structure dominated by a permanent atmosphere of discipline continue to modernize today. The continuity of the military order created as a result of the concepts of discipline and authority was ensured by political balance in Turkish states. The heritage of military education, which was synthesized with the Asian tradition and the Islamic Conquests and shaped by the contributions of 16 Turkish states in history, was transferred to the Ottoman Empire. Adopting and developing these values, the Ottoman Empire became the world's superpower. However, in the following periods, the Ottoman Empire lagged behind the developments in Europe and thus military defeats became inevitable. In this study, the reasons why the military education system in the Ottoman Empire lagged Europe were evaluated and the effects of the philosophical methodology, ontological and epistemological development of the period were analyzed by following the theories and developments of national education based on the foundations of many ideas such as Kant, Hegel, Peitism, Pestalozzi, which started with the Neo Enlightenment and Industrial Revolution in the West.

Keywords: Military Education History, Education Philosophy, Discipline, Authority and Order.

Giriş

Tarih boyunca askeri eğitimin esasları Türk devletlerinin kaderini belirleyen unsurlar içerisinde yer almıştır. Bu sebeple eğitim sisteminde yapılan ilk yenilikler askeri eğitim alanında yaşanmıştır. Devletlerin geleceği açısından yetiştirilmek istenen insan modeli eğitim

kurumlarından geçmektedir. Bu eğitim kurumları içerisinde askeri eğitim devletlerin bekası adına önemli bir yere sahip olmuştur. Bu anlayış yüzyıllardır Türklerin kişilik ve benlik algılarına sirayet etmiştir. Askeri eğitimin yapısının oluşmasında ve şekillenmesinde hatta çağdaştırılmasında Orta Asya Türk gelenekleri ve İslam Fıtuhatı etkili olmuştur. Kültür ve felsefe esasları doğrultusunda oluşturulan Osmanlı Askeri eğitim sistemi, modernleşme hareketleri ile değişikliğe uğramıştır. Türk Askeri eğitimin felsefi açıdan sahip olduğu ontolojik ve epistemolojik kökenin anlaşılması, gelişim ve diyalektik evrim sürecinin incelenmesi ile mümkündür. Askeri Eğitim kültüründe epistemoloji ve ideoloji üzerine şekillenmiş olup kültür ve eğitim felsefesi temelinde yer almıştır. Askeri eğitimin temel yapısı Orta Asya geleneğinden gelen kültürel aktarım ile gerçekleşmiştir. Askeri eğitim yapısında Strauss'un 'Bütün uygarlıklar mitoloji ile başlar mitoloji ile biter' (Ülger, 2023, s.1/8; Strauss, 2013, s. 67) sözü Orta Asya Türk geleneğinden gelen Türklerin iskan eylemlerinin karşılığını mitoloji ile de temellendirildiğini ifade etmektedir. Osmanlıda Ordu, devlet yönetimi, eğitim ve kültürün şekillenmesindeki temel anlam örüntüleri noktasında Heideggerce'nin '*kökensel bir hakikati göreve çağırmıştır*' sözüne karşılık gelmektedir (Gür, 2016, s. 25-47). Türklerde cihan hakimiyet mefhumu ve Müslümanlıktaki cihat anlayışı askeri eğitiminin temel dayanaklarının oluşmasında ve ortak hedefler çerçevesinde manevi karşılık bularak daha da güçlenmiştir. Tarihin birçok döneminde askeri eğitim birçok siyasi ve kültürel belirsizlikler ile karşı karşıya kaldığı için daha otoriter ve devletin temel ana unsuru haline gelmiş olup değişmeyen yapıdaki spiritüalist bir anlayışa göre evrimleşmiştir. Gelişen düşünce ve felsefi yapılar ile zahiri ve batini olan anlayışta ideaya yönelim gerçekleşmiştir. Bu yönelim Felsefi olarak idealist bir temele dayandırıldığı için eğitim felsefesi '*daimicilik-esasicilik*' anlayışıyla şekillenerek görünenin aksine metafiziğe yönelim gerçekleşmiştir (Bolay, 2005, s. 234).

1. Türk Askeri Eğitimin Tarihsel Gelişim Süreci

Tarihin bütün dönemlerinde oldukça güç şartlarda varlıklarını sürdüren Türk devletleri askeri ve devlet idaresi açısından tarihe iz bırakmıştır. Çin kaynaklarında Türklerin askeri eğitim esasları ve savaşçı özellikleri sürekli olarak anlatılmıştır. Türkler 18 milyon kilometre kareye ulaşan yüz ölçümü ile zamanın en büyük imparatorluğunu kurmuştur. Bir devletin kendinden daha güçlü yapılar karşısında varlığını sürdürerek zaferler elde etmesi üstün niteliklere sahip askerlerin yetiştirilmesi iyi bir askeri eğitim ile mümkün olmuştur. Askeri eğitimin yanı sıra dönemin en etkili silahları ve araçları arasında yer alan At ve demiri etkili ve verimli kullanmaları Türkleri güçlü konuma getirmiştir (Durmuş, 2020, s. 1-4). Bozkır kültüründeki yaşam şartlarında hayatta kalabilmenin koşulu olan her an savaşa hazır olma yetisi Türk ailelerine askeri bir okul rolü yüklemiştir. Türk savaşçıları küçük yaşlardan itibaren ata binmeyi, ok atmayı ailede öğrenip savaş meydanlarında gösterdikleri başarıları ile tanınmışlardı (Teke, 2007 s. 1). Tarihsel süreç içerisinde Türk Askeri Eğitimi Osmanlı Dönemi Öncesi, Osmanlı Dönemi Klasik ve Osmanlı Dönemi Modern Askeri Eğitim başlıkları altında incelemek yerinde olacaktır.

1.1. Osmanlı Dönemi Öncesi Askeri Eğitim

Türklerde askerlik daimî, parasız ve doğal savunma gücü olarak görülmüştür. Türkler, kadın erkek, genç yaşlı demeden her birey her an savaşa hazır bir anlayışa ve yapıya sahip olmuştur (Kafesoğlu, 1993, s. 269). Tarihsel süreç içerisinde Türk boylarının hatta ailelerin bile geceleri gözcü bulundurmaları suretiyle savunma ihtiyaçlarını karşıladıkları bilinmektedir. Göçebe yaşam tarzından kaynaklanan ve yüzyıllarca süren bu anlayış Türk'ün alt benliğine işlemiş ve yaşam biçimi haline gelmiştir (Ögel, 1988, s. 661). Türklerin devlet olgusuna erişmesindeki en büyük yapının temeli bugün de devam eden ordu sistemine dayanmaktadır. Emrindeki askerleri tarihte ilk kez düzenli nicel (10'luk, 100'lük, 1000'lik sistem) birliklere ayıran Metehan, ordusunu barış zamanları da dahil olmak üzere oldukça sert ve katı disiplin

anlayışı ile askeri eğitime tabii tutarak birliklerin şaşmaz otorite altında düzenli bir şekilde daimi suretle savaflara hazır olmalarını sağlamış ve ilk düzenli ordu sistemini kurmuştur (Orkun, 1938, s.17). Tarih boyunca 16 büyük Türk devleti ve bu devletlerin gelenekleri hatta çevre ile ilişkileri ile şekillenmiş olan askeri eğitim esasları günümüzde teknolojik farklılıkları barındırır da esasen aynı temel üzerine inşa edilmiştir. Abbasilerden beri boş kalan İslam liderliğinin Osmanlı devleti tarafından alınması ile İslam Felsefesinin esasları ve Orta Asya Türk geleneğinden aktarılan tecrübenin birikimi ile bilim, kültür ve sanatta uygarlık noktasına ulaşılmıştır. Cihan gücü olan Osmanlı devleti askeri eğitimde devraldığı mirası geliştirerek mutlak otorite ile hakimiyetini pekiştirmiştir. İslam liderliği görevi ile askeri yapıya ayrı bir vazife yüklenmiş hem Türk gelenekleri hem de cihat anlayışı ile dünyada ayrı bir öneme sahip olunmuştur. XX. Yüzyıla kadar Türk Ordularında hareket kabiliyeti hayvanlar ile sağlanmıştır. Aralıksız devam eden muharebeler, iyi bir okul hizmeti görmüş olup eğitimin uygulama sahasını oluşturmuştur. Böylece öğrenilmiş olan harp taktikleri uygulanarak geliştirmiştir. Bu yapı Türk hükümdarlarının harp sanatından kopmamaları ve harp sanatını geliştirmeleri adına sürekliliklerine benzemektedir (Yılmaz, 2008, s. 7-43). Harp sanat eğitimi uygulama temelinde dayandığı için Kuruluşundan itibaren yerleşik yaşam şartlarına sahip olan Selçuklu, Karahanlı, Gaznelilerin askeri yapılarını Türk askeri eğitim sistemleri üzerine şekillendirmiştir. Büyük Selçuklu devletinde Gulam sistemi ile ailelerinin rızası alınan Hristiyan çocuklar eğitilerek hükümdarların muhafız kütasına alınmışlardır (Turan, 1980, s. 69). Bu sistem Osmanlı Devleti'nde devşirme sistemine benzemektedir. Ayrıca İktisat sistemi ile hazineye yük olunmadan her an savafla hazır asker bulundurulmuş ve üretimin devamı sağlanmıştır. Mısır, Orta Doğu ve Anadolu'da da kurulmuş olan Türk devletleri aynı askeri teşkilatı biraz farklılıklar ile devam ettirmişlerdir (Kurt, 2007)ü, s. 4).

1.2. Osmanlı Dönemi Klasik Askeri Eğitim

13. Yüzyıldan 20.Yüzyıla kadar varlığını sürdürmüş, üç kıtaya hükmetmiş Osmanlı devleti, klasik dönemde eğitim sistemi düzeni temel alan otoriter bir yapılanma içerisinde kurulup gelişmiştir. Bu sistem içerisinde Osmanlıda askeri eğitimin başı olan padişahların eğitimleri incelendiğinde ilk akla gelen Fatih Sultan Mehmed hanın örnek teşkil etmesi adına incelendiğinde felsefe, bilim ve sanata ilgi duyan hem çağın ruhunu hem İslam felsefe geleneğini hem de klasik kültürleri, Yunan ve Roma dönemindeki felsefe, bilim ve rönesans sanatı gelişmelerine özel ilgi duyan evrensel bir devlet adamı örneğini teşkil etmiştir (Ülken, 2017, s. 24).

Askeri eğitim Osmanlı'nın ilk kurulduğu yıllarda askeri yapılanma düzenli ordu kurulana kadar aşiret kuvvetleri ile sağlanmıştır. Kuşatma ve kalelerin fetihleri için düzenli bir yapılanmaya duyulan ihtiyaçtan dolayı I. Murat zamanında düzenli ordu kurulmuştur. Ayrıca oluşturulan Devşirme sistemi ile yetenekli Hristiyan çocuklara Türk terbiye eğitimi verilerek askeri ve bürokrasi sahasında yararlanılmıştır. (Uzunçarşılı, 1988, *Osmanlı Devlet Teşkilatında...*, s.7). Osmanlı'nın kendisine özgü geliştirdiği askeri-eğitim sistemi olan devşirme sistemi şeriat esaslarından farklı bir yapı arz etmiştir (Sencer, 1969, s. 116). Zaman içerisinde yaşanan değişimler ile ihtiyaca cevap veremeyen Yeniçeri Ocağı ve devşirme sistemi, II. Mahmud Tarafından Vakay-ı Hayriye adı ile kaldırılmıştır (Uzunçarşılı, 1988. Acemi Ocağı s. 117-118; Hallaçoğlu, 1991, s. 40). Enderun Mektebi, devşirme sistemi ile eğitime alınan çocukların ileri düzey bir eğitim kurumu olmuştur (Parmaksızoğlu, 1971, s. 193). Enderun mektebi zamanla devlet bürokrasisinin yetiştiği en üst kademe haline gelmiştir. Enderun Mektebi, Yeniçeri Ocağı kaldırılana kadar önemini korumuş, modern mekteplerin açılması ile

önemini kaybetmiştir (Parmaksızoğlu, 1971, s. 193-194). Askeri Sanat Mektepleri yetenekli öğrencileri seçip Enderun mektebine öğrenci göndermişlerdir. Askeri malzemelerin tedarik edilmesini sağlayan kısımlar ile hem üretim hem de eğitim verilmiştir. Buradaki ocaklar için tımarlar tahsis edilmiştir. Ordunun en önemli ocaklarını barındırmıştır (Uzunçarşılı, 1988, *Osmanlı Devlet Teşkilatında...*, s. 6).

Avrupa’da bütün alanlarda başlayan aydınlanmanın askeri yapıyı da kapsayan eğitsel kısmı R. Descartes akılcılığı (rasyonalizmi) ve J. Locke’un deneyciliği ile başlamıştır (Öz, 2004, s.1-50). Avrupa’daki gelişmeler Osmanlı tarafından takip edilememiş, klasik döneme ait eğitim kurumlarında yaşanan bozulmalar, düzen ve otorite boşlukları ile askeri alanda kayıpların yaşanmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler karşısında Worringer, modern dönemde gerçekleşen yeniden yapılanma sürecinin Osmanlıda her alanda değişimi başlattığını ifade etmiştir (Worringer, 2004, s. 207-230). Osmanlı Devlet’inin modernizm ile ilk karşılaşması ise askeri alanda gerçekleşmiştir (Fidan, Şahin, Çelik, 2011, s. 113-128).

1.3. Osmanlı Modernleşme Dönemi Askeri Eğitim

Osmanlı, devlet gücünü askeri yapıdan almıştır. Devletin gidişatındaki aksaklıklardan dolayı ıslahatlar başlamıştır. Felsefi olarak ideal yapıya ulaşmak hedeflenmiştir. Osmanlıda Eğitim alanında yapılan yenileşme hareketi ilk askeri alanda gerçekleşmiştir. Osmanlıda orduyu modernleştirme çalışmaları Lale Devri’nde başlamıştır. Yine bu dönemde İlk Türk Matbaası 1727 yılında İbrahim Müteferrika tarafından açılmış ve askeri eğitimde birçok dersin basılı kaynaklardan okutulmaya başlanmasını sağlamıştır. Osmanlı devletinin reform arayışlarının ilk somut yeri ordu olmuştur. Bu doğrultuda 1775 yılında *Mühendishane-i Bahr-i Hümayun* ve 1795 yılında *Mühendishane-i Berr-i Hümayun* mektepleri açılmıştır. Savaş eğitimi için matematik, geometri, felsefe, coğrafya ve fen derslerine de ağırlık verilmiştir. Yeniçeri Ocağı kapatılmış yerine Nizam-ı Cedid Ocağı kurulmuştur. Bu ocak için İrad-ı Cedit hazinesi kurulmuş olup yeni vergi sistemi geliştirilmiştir. Reformlara kadar eğitim-öğretimi sürdüren Enderun mektebi hafızlar, müezzinler, şairler, bestekârlar, askerler, komutanlar, sanatçılar, mimarlar, ressam, nakkaşlar, tarihçiler, vezirler ve veziriazamlar yetiştirmiş ancak yaşanan dönüşüm içerisinde kapatılmıştır (Ergin, 1939, s. 12). Hemen ardından 1827’de *Mekteb-i Tıbbiye* açılmıştır. (Ergin, 1939, s. 145). Tıp Mekteplerinin dili Fransızca olmuştur. Ordunun musiki ihtiyacı içinde 1831’de *Muska-i Hümayun* açılmıştır. Böylece polifonik müziğe ve tonalite, majör-minör gamlara geçilmiştir. II. Mahmut zamanında Donizetti tarafından batı tarzı bando kurulmuştur. İlk Marş olarak Mahmudiye Marşı daha sonra da Mecidiye Marşı bestelenmiştir. Ayrıca Yabancı dil eğitiminde düzenlemeler yapılmış 1821’de Yahya Efendi Babıali Tercümanlığına ve Tercüme Odası’nın başına getirilmiştir. Tercüme Odası ve Yabancı Dil Okulu açılmıştır. Yapılan bu yenilik ikliminde yetişen bireyler askeri reform projesinde padişaha yardım eden, bilimsel ve teknik alanda seçkin yeni Osmanlı aydınlarının yetişmesine temel teşkil etmiştir (Burçak, 2008, s. 69-83). Askeri yenilgiler devam etmesinden kaynaklı olarak daha çok yenileşme askeri alanla başlamış olsa da ihtiyaçtan dolayı yönetsel, eğitsel ve kültürel alanlarda da yenilikler zaruri görülmüştür.

Tanzimatın ilanı ile miri toprak anlayışı özel mülk anlayışına doğru gelişme göstermeye başlamıştır (Sencer, 1969, s. 314). Bu durum askeri yapılanmada değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Askeri eğitim kadar sivil eğitimde de yenilikler yaşanmıştır. 1859’da ilk *Kız Rüştiyesi*, 1868’de *Galatasaray Sultanisi*, 1848’de *Darül Muallimin-i Rüşd-i*, 1847’de *Ziraat Mektebi*, 1857’de *Orman Mektebi*, 1873’te *Maden Mektebi*, 1859’da *Mektebi Mülkiye*, 1870’te *Darülfünun* açılmıştır (Somel, 2015, s.83). Sivil eğitimdeki en büyük problem modern

mekteplerin sayıca az olması hatta bazı vilayetlerin belli bölgelerinde hiç bulunmamasına karşılık yabancı mekteplerin Osmanlı vilayetlerin en ücra köşesine kadar yayılması oldukça büyük bir zıt metaforu ortaya çıkartmıştır. Müslüman aileler modern mektepleri tercih etmek istediklerinde yabancı okullara yönelmek durumunda kalmışlardır. Yaşanan bütün gelişmeler dolaylıda olsa askeri eğitimi etkilemiştir. Bu durum ulus akımının başlangıcı oluşturan milliyetçi düşünce birikimini bir süre engellemiştir (Somel, 2015, s.254).

2. Türk Askeri Eğitimin Ana Kaynakları Düzen, Otorite ve Disiplin

Tarihsel süreç boyunca Türklerde askeri eğitim disiplin, otorite ve düzeni bir bütün olarak merkeze alan bir yapıya sahiptir. Modern anlamda askeri eğitimin temellerinin Osmanlı İmparatorluğu döneminde atıldığına söylenmesi mümkündür. Zira Türk askeri şuru liderlerinin otoritesine itaat etme, belirli bir disiplin ve düzen içerisinde hareket etme kültürünü benimsemişlerdir. Düzen kelime anlamı olarak belli yöntem, ilke ve yasalara göre kurulmuş olan durum ve nizamdır. Denge ise uyum ve istikrar anlamlarına gelmektedir (Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük, www.tdkterim.gov.tr Er: 24.07.2023). Disiplin ve otorite ile sağlanan yapının devamı düzen ile sağlanmıştır. Bu durum bütün Türk devletlerinin askeri ve siyasi yapısında görülmektedir. Düzen yönetsel kavramlar gibi görülmüşse de devletin eğitim yapısı içerisinde önemli bir yer tutmuştur. Toplum terbiye etmenin temeli maarifin yaygınlaşması olarak görülmüştür. Yapılan bütün yeniliklerdeki değişimden sonra oluşturulmaya çalışılan yeni düzen modernleşmenin kaçınılmaz bir parçası olmuştur. Bütün Türk devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde ilk yenilikler askeri eğitim alanında yaşanmıştır. Savaşlardaki yenilgiler bu alanda ilk yenilikleri gerekli kılmıştır. En büyük değişimlerin ve gelişmelerin yaşandığı Abdülhamid devri bürokratik ideoloji ile ilerlemeci dünya görüşünün sentezleyen birey modelleri olarak askeri eğitimde de kendini göstermiştir (Somel, 2015, s.341). Bu doğrultuda yapılan yeniliklerin toplum nezdinde kabul görmesi disiplin ve otorite ile sağlanmıştır.

Disiplin kavramı bir topluluğun düzenle ilgili yazılı veya yazısız kurallarına titizlik veya özenle uyulması olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük, www.tdkterim.gov.tr Er: 23.07.2023). Fransızca "discipline" kelimesinden dilimize geçen bu kavram toplumsal yaşam sisteminin düzgün, düzenli, huzurlu, dikkatli, sürekli ve verimli bir biçimde işleyebilmesi için uyulması gereken zorunlu kurallar bütünü olarak ifade edilmiştir (Zabunoğlu, 2012, s. 746; Atay, 2014, s. 23, s. 1-528). Otorite kelime anlamı ile bir iktidar biçimi olarak tanımlanmıştır. Nihai karar verme hakkı veya herhangi bir konuda uzmanlığı ifade etmektedir (Bal, 2014, s. 247-255). Dolayısı ile Disiplin kurallar bütünü olarak ifade edilirken otorite siyasi otoritenin temel merkezi olmuştur. Yeryüzünde varlıklarını sürdüren devletlerin tamamı düzeni disiplin ile kurmuş olup güçlerini otoritelerinden almışlardır. Türkler bu iki kavramın önemini devletin bekasını daim kılmak adına benimsemişlerdir. Türk askeri tarihinde birçok örneğine rastlanan her an savaşa hazır olma ve şok baskınlara mukavemet gösterme dürtüsü sıkı disiplin ve karalı otorite ile sağlanmıştır. Türklerdeki töre anlayışı ve geleneklere bağlılık devletin düzeni olarak benimsenerek bu anlayıştan taviz verilmemiştir. Töre sağlam bir yurttaşlık bilinci olarak görülmüştür (Saltuklu, 2019, s. 61-66). Töre devletin bütün yapılarına sirayet etmiştir. 16 Türk devletinde olduğu gibi Osmanlıda da bütün siyasal ve askeri işleyiş töre esasına göre disiplin ve otorite ile yürütülmüştür.

Osmanlı eğitim sisteminin temel dayanağı devlete sadık bireyler yetiştirime din, düzen ve hükümdarın otoritesine bağlılık temeline dayandırılmıştır. (Somel, 2015, s.24). Hem Orta Asya geleneği hem de İslam Fütuhata ile şekillenmiş olan Askeri Eğitimin temeli otorite ve disiplin çevresinde kurulan düzen üzerine konumlandırılmıştır. Devlet geleneğinde dini ve siyasi bütünlüğü sağlamak, orduda ve bürokraside görev alacak bireyleri yetiştirme amacına odaklanılmıştır. Osmanlı 17. Yüzyıldan itibaren kültür ve eğitim reformu yapmak için oldukça

çaba sarf etmiştir. Bu değişim fikri batı ile yaşanan etkileşim sonucu ortaya çıkmıştır. Batıdaki gelişmelerin hızlı içselleştirilmesi oldukça zor olmuştur. Bunun temel sebebi tam anlamı ile benimsenmeyen modern felsefi anlayışın doğal olmayan davranışsal çabaya dönüşmesi sonucu uyumlu olma isteğimize kaynaklandığı belirtilmektedir (Ülken, 2017, s. 61). Entelektüel düşünce devlet gücünün korunması sorununa odaklanmıştır (Hanioğlu, 1981, s. 34). Osmanlı eğitiminden çıkan bireyler kendini aşma imkânı bulamakta zorlanmışlardır (Ülken, 2013, s. 21). Bu sebepten yenilikler tepkisellikle karşılanmıştır. Ayrıca yenilikler tabana yayılamamış ve maalesef günü kurtaran anlayışla yüzeysel bir yapıda kalmıştır. Osmanlı devletinde tarih boyunca birçok kez dikatomik yol ayrımları ile karşılaşmıştır. Bu durumun somut örnekleri ise askeri eğitim sisteminin de içerisinde bulunduğu eğitimin modernleştirme çalışmaları sürecinde yaşanmıştır (Toynbee, 1948, s. 34).

Sonuç:

Disiplin, otorite ve düzen çevresinde incelediğimiz Askeri eğitimin felsefesi temellerini incelediğimiz çalışmamızda tarih boyunca Türkler askeri yapıları, hızlı teşkilatlanmaları ile tanınmışlardır. Türklerin geçmişten getirdikleri değer yargıları, kültürel özellikleri ve benliklerine sirayet eden yaşam tarzları çalışmamızın ana konusudur. Dinsel ve kültürel değerler ile sentezlemiş olan yapıda değişime karşı denge odaklı olunması zorunlu hale gelmiştir. Toprak bütünlüğü amacıyla modernleşme yoluna çıkılmış ve her alanda yenilik istenen arzulan bir yapı haline gelmiştir. Yenileşme çalışmalarının en yoğun ve ilk görüldüğü alanlardan birisi Askeri Eğitimidir. Askeri alandaki yenilikler Lale Devri'nden itibaren başlamıştır. Daha sonra Harbiye, Mülkiye ve Tıbbiye alanlarında reformlar yapılmış ve yeni

eğitim kurumları açılmıştır. Bu yenilik geleneği Cumhuriyet Dönemine de sirayet etmiştir. İrrasyonel bir gelenekten rasyonel bir eğitim sistemini çıkarma süreci oldukça zor ve sancılı ilerlemiştir. Osmanlı devleti tüm yapılarda ahlaki değerler, disiplin, otorite ve devlete bağlılık kavramları temele alınmıştır. Ancak değişim dönemlerindeki sert direniş ilk temele aldığı olgular üzerinden evrilememiştir. Osmanlı eğrimindeki modernleşme hiçbir İslam devletlerindeki modernleşmeye benzememekte felsefi paradigmadaki değişimler düşünsel olgunluğa ulaşarak devlet geleneği ile sentezlenmiştir. Bu sentezin en iyi örneğini Szliawicz'ın 'Tıbbiye+Mülkiye: Türkiye' değerlendirmesidir (Szliawicz, 1971, s. 376). Osmanlıda gerçekleşen değişimi Berkes gelenek yerine ilerleme kavramı durağanlık ve tekrar yerine ilerleme olarak tabir etmiştir. Berkes, 2019, 33). Askeri eğitiminde içinde olduğu eğitimsel modernleşme hareketlerinde ahlak, bilim, toplumsal düzeni, ekonomik modeldeki değişiklikler Müslüman devletlerinde yaşanan modernizme de örnek teşkil etmiştir. Osmanlı irrasyonelden rasyonele doğru geçirdiği evrim ile askeri eğitimdeki gelişimin de temellerini atmıştır. Birçok alandaki yenileşme gibi askeri alanda da yenileşme devletin zirve yaptığı dönemdeki güce ulaşma için gerçekleşen çabanın diyalektik olarak aşıla bilindiği dönem olarak görölmüştür.

Kaynakça

- Atay, Ender Ethem (2014). İdare Hukuku (4. Bası b.). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Bal Hüseyin (2014). Siyaset Teorisinde Otorite Kavramı. Turkish Studies sayı:9/2. S. 247-255.
- Berkes, Niyazi (2019). *Türkiye'de Çağdaşlaşma Hareketleri*, 29. Baskı, İstanbul: YKY. 33)
- Bolay, Süleyman Hayri (2005). Osmanlıda Düşünce Hayatı ve Felsefe, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 234.

Burçak, Berrak (2008). Modernization, Science and Engineering in the Early Nineteenth Century Ottoman Empire. *Middle Eastern Studies*, 44(1), 69-83. Erişim Adresi: <http://www.jstor.org/stable/40262555>.

Durmuş Eda (2020). Eski Türklerdeki Askeri Yapı. *Asya Araştırmaları Dergisi*. sayı:1.Cilt:4.

Fidan Serdal; Şahin, Kamil, Çelik, Fikret (2011). Osmanlı Modernleşmesinin Temel Olgularından Biri: Bürokrasi Osmanlı Modernleşmesinde Bürokrasinin Etkinliği ve Önemi. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi SDU Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 23, 113-128.

Ergin Osman (1939). *İstanbul Mektepleri ve İlim, Maarif Tarihi*, C. 1-2, İstanbul: Osmanbey Matbaası.: 12,145.

Gür, Aysun (2016). Heidegger’de Düşünme Biçimlerinin Yazgıyla İlişkisi Üzerine, *Felsefe Arşivi*, 44. Sayı, 2016/I, 25-47

İsmet Parmaksızoğlu, “Enderun Mektebi”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt XV, MEB Yay., İstanbul, 1971, s. 193.

Kafesoğlu İbrahim (1993), *Türk Milli Kültürü*, Boğaziçi Yay., İstanbul.

Kurt Deniz (2007). Türkiye’de Askeri Eğitimin Modernleşme Sürecinde Işıklar Askeri Lisesi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

ORKUN, Hüseyin Namık (1938). *Hunlar*, Ankara Tarık Edip Kitabevi, İstanbul.

Ögel Bahaeddin (1988). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, TDAV Yay., Ankara, 1988, s. 661.

Öz, Mustafa; Kayaalp, Sadrettin ve Derçin, Aysun (2004). *Liseler İçin Felsefe Tarihi Ders Kitabı*, (Devlet Kitapları), İstanbul.

Parmaksızoğlu İsmet, “Enderun Mektebi”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt XV, MEB Yay., İstanbul, 1971, s. 193.

Saltuklu Zübeyr (2019). Türklerde Töre. *AUSBD*, 2/4 s. 61-66.

Sencer, Muzaffer (1969). *Osmanlı Toplumsal Yapısı*, İstanbul: Ant Yayınları.s. 116, 314.

Somel, Akşin Selçuk (2015). *Osmanlı’da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908)* İslamlaşma, İstanbul: Otokrasi ve Disiplin, İletişim Yayınları, s.83, 254, 341.

Strauss Levi (2013) Claude. Mit ve Anlam. çev. Gökhan Yavuz Demir. İstanbul: İthaki Yayınları.

Szyliawicz, J. (1971). Elite Recruitment in Turkey, Role of The Mülkiye, *World Politic*, C.XIII April. 376)

Teke Mehmet Kasım (2007). Kuruluştan Cumhuriyete Kuleli Askeri Lisesi (1845-1923). Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. İstanbul.

Turan Osman (1980). *Selçuklular ve İslamiyet*, Nakışlar Yay., İstanbul, 1980, s. 69.

Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük, www.tdkterim.gov.tr

Uzunçarşılı İsmail Hakkı (1988). *Osmanlı Devlet Teşkilatında Kapıkulu Ocakları*, TTK Yay., Ankara, s. 7.

Uzunçarşılı İsmail Hakkı (1988). "Acemi Ocağı", _Türkler. *Ansiklopedisi*, Cilt I, MEB Yay., İstanbul, 1988, s. 117-118; Yusuf Hallaçoğlu. (1991). *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK Yay., Ankara,s. 40.

Ülger Emir (2023). Osmanlı'da Kültür ve Eğitim Alanında Modernleşme Hareketlerinin Temel Felsefesi ve Diyalektiği, *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, sayı:1/8, 2023. Strauss, 2013, s. 67.

Ülken, Hilmi Ziya (2017). *İslam Felsefesi*, Ankara: Doğu Batı. S.24.

Worringer, Renee. (2004). "Sick Man of Europe" or "Japan of the near East"?: Constructing Ottoman Modernity in the Hamidian and Young Turk Eras. *International Journal of Middle East Studies*,36(2), 207-230. Erişim Adresi: <http://www.jstor.org/stable/3880032>.

Yılmaz Metin (2008). İlk İslam Fetihlerindeki Savaş Stratejileri ile Avlanma Taktikleri Arasındaki Benzerlik. *Marife* Yıl:8 sayı:2 s. 7-43.

Zabunoğlu, Yahya Kazım (2012). *İdare Hukuku (Cilt 1)*. Ankara: Yetkin Yayınevi.